

старший викладач Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

м. Полтава

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ

У статті обґрунтовано ефективність та доцільність впровадження у навчально-виховний процес педагогічної підтримки. Висвітленні окремі аспекти практичного використання педагогічної підтримки у період адаптації дітей до дошкільного навчального закладу.

Ключові слова: педагогічна підтримка, адаптація до дошкільного закладу, тактики педагогічної підтримки, діти раннього віку.

Бурсова Светлана

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНЫЕ АСПЕКТЫ ВНЕДРЕНИЯ В УЧЕБНО- ВОСПИТАТЕЛЬНЫЙ ПРОЦЕСС ДОШКОЛЬНОГО УЧРЕЖДЕНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОДДЕРЖКИ

В статье обоснована эффективность и целесообразность внедрения в учебно-воспитательный процесс педагогической поддержки. Охарактеризованы отдельные аспекты практического использования педагогической поддержки в период адаптации детей к дошкольному образовательному учреждению.

Ключевые слова: педагогическая поддержка, адаптация к дошкольному образовательному учреждению, тактики педагогической поддержки, дети раннего возраста.

Bursova Svetlana

THEORETICAL-APPLIED ASPECTS OF THE INTRODUCTION OF EDUCATIONAL PROCESS PRESCHOOL EDUCATIONAL SUPPORT

The article proves the efficiency and expediency of the introduction of the pedagogical support into educational process. It analyzes «Zernyatko» program of the development and education of children of early age and the Basic component of pre-school education which confirms the importance of implementing pedagogical support into pre-school teacher`s work. Some aspects of practical use of pedagogical support in the period of children`s adaptation to the pre-school establishment are covered. The article highlights the manifestation of the adaptation of children of early age and teacher`s actions aimed to facilitate it. The stages of pedagogical support are characterized, such as preparative, informational, activity and analytical ones.

Key words: pedagogical support, adaptation to preschool tactics of pedagogical support of children of early age.

Реформування системи дошкільної освіти в Україні зумовлюють необхідність докорінних змін навчально-виховного процесу у період адаптації дітей раннього віку до дошкільного навчального закладу. Перед сучасним вихователем поставлено завдання якомога швидше адаптувати дитину до нового соціального середовища. Адже, навіть незначні зміни умов життя дитини викликають порушення фізіологічних показників, зниження пізнавальної активності дітей, зрушення в їх емоційній сфері та зниження мовленнєвої активності.

У програмі розвитку та виховання дітей раннього віку «Зернятко» основне призначення педагога навчити дитину компетентно поводитися у різних ситуаціях, розвинути у неї орієнтацію на здоровий спосіб життя, емоційну сприятливість, здатність гармонійно адаптуватися до навколишнього середовища [4, с.5]. Основними засадами Базового компонента виступають: визнання самоцінності дошкільного дитинства, його особливої ролі у розвитку особистості; надання пріоритету соціально-моральному розвитку особистості, формування у дітей уміння узгоджувати особисті інтереси з колективними; створення сприятливих умов для формування особистісної зрілості дитини, її базових якостей; повага до дитини, врахування індивідуального особистого досвіду дошкільника тощо [1]. Як бачимо, з наведених фрагментів з програми розвитку та виховання дітей раннього віку «Зернятко» та Базового компоненту дошкільної освіти пропонується допомога та підтримка дитини зі сторони вихователя, яка направлена на цілісний та загальний розвиток особистості.

Однак практика показує, що незважаючи на реформування дошкільної освіти здійснення вихователем педагогічної підтримки дитини раннього віку у період адаптації до дошкільного навчального закладу не лише не реалізується, але і не виноситься окремим завданням у плануванні освітньо-виховної роботи груп дітей раннього віку. Аналіз планів освітньо-виховної роботи з дітьми в адаптаційний період у дошкільних закладах, показав, що робота в цьому напрямку ведеться епізодично, методи та прийоми роботи щодо полегшення

процесу адаптації та відстеження їх результатів, як правило, не передбачені плануванням та не проводяться. У більшості випадків робота зводиться лише до індивідуального консультування батьків.

Метою даної статті є обґрунтування ефективності та доцільності впровадження у навчально-виховний процес дошкільного навчального закладу педагогічної підтримки дітей раннього віку у період їх адаптації.

Сучасні тенденції розвитку дошкільної освіти вимагають активного впровадження у навчально-виховний процес дитячого садка нових форм, методів та засобів роботи, які б полегшили адаптацію дітей раннього віку до нового соціального середовища. Педагогічна підтримка представляє собою систему засобів, які забезпечують допомогу дітям у самостійному індивідуальному виборі, а також допомогу при подоланні труднощів (перешкод) самореалізації у навчальній, комунікативній, трудовій та творчій діяльності. Вона характеризується специфічними способами, методами, прийомами взаємодії педагога та дитини та орієнтована на розвиток та саморозвиток індивідуальності, на самовизнання і самореалізацію дитини [3].

Проблеми адаптації дітей до дошкільного навчального закладу висвітлюються в роботах А. Атанасової-Вукової, Н. Васильєвої, Н. Ватутіної, Ю. Галагузової, Т. Гурковської, Н. Дмитришиної, Н. Захарової, Р. Калініної, О. Кононко, Г. Левицької, Ж. Маценко, О. Окерешко, Л. Стреж, І. Терещенко, Р. Тонкової-Ямпольської та ін. Особливості впровадження педагогічної підтримки розкриваються у працях А. Алексюка, А. Бойко, О. Газмана, І. Карапузової, В. Лозової, А. Макаренка, В. Сухомлинського, Л. Толстого тощо.

Здійснення педагогічної підтримки ми вбачаємо у декілька етапів. Першим етапом є *підготовчий етап*. Він характеризується вивченням, аналізом та узагальненням даних літературних джерел, нормативних документів, документації дошкільних навчальних закладів, з метою визначення рівня підготовки працівників дошкільної освіти до впровадження педагогічної підтримки у періоді адаптації дітей до ДНЗ. На цьому етапі здійснюється фіксація фактів, проблемних ситуацій, проектування умов діагностики

можливої проблеми, встановлення контакту з дитиною, вербалізація поставленої проблеми, знайомство з батьками та ознайомлення їх з роботою ДНЗ, сумісна оцінка проблеми з точки зору значущості її для дитини. Зважаючи на вище сказане визначається вікова категорія дітей, які вступають до ДНЗ та здійснюється збір даних, які заносяться в особову карточку: вік дитини, захворювання, які вона перенесла, показники психофізичного розвитку, наявність шкідливих звичок, склад сім'ї, вміння дитини на рівні ігрової діяльності тощо. Також фіксуються дані про рівень педагогічної компетентності батьків, а саме: їх знання щодо режиму дня у дитячому садку, дотримання його вдома, організація режимних процедур у дошкільному закладі та вдома, особливості підготовки дитини до вступу у ДНЗ. Разом з цим батьками заповнюється анкета, метою якої детальніше вивчення особливостей сімейного виховання певної дитини.

Підготовчий етап передбачає підготовку педагогічного колективу до впровадження системи педагогічної підтримки, а саме проведення анкетування та семінарів для педагогів, метою яких є ознайомлення педагогічного колективу з особливостями впровадження педагогічної підтримки для дітей, які адаптуються до дошкільного навчального закладу. Для успішної адаптації необхідне створення емоційно сприятливої атмосфери, що перш за все залежить від вихователів, від їх уміння і бажання створити атмосферу тепла, доброти, уваги, піклування в групі. Тому організація адаптаційного процесу починається задовго до першого вересня з підвищення професійного рівня вихователів, їх психологічної освіти за допомогою традиційних і новітніх методів навчання (педрад, семінарів, тренінгів, консультацій тощо).

Наступним етапом педагогічної підтримки є *інформаційний етап*. Він передбачає ознайомлення адміністрації та педагогічного колективу з особливостями протікання процесу адаптації у дітей раннього віку та накопичення теоретичних психолого-педагогічних знань із питань педагогічної підтримки, ознайомлення з її методами та тактиками, забезпечення вихователя необхідною психолого-педагогічною інформацією. На цьому етапі відбувається

доступ в інформаційний простір, а також науково-методична допомога з метою підвищення рівня теоретичної психолого-педагогічної підготовки вихователя до впровадження в практику досягнень педагогічної науки і передового досвіду.

Під час *діяльнiсного етапу* вихователем застосовуються тактики педагогічної підтримки відповідно до перешкод, які виникають у дітей в адаптаційний період. Розглядаючи поняття «педагогічна підтримка», у психолого-педагогічній літературі, нами було з'ясовано, що педагогічна підтримка має єдину концептуальну основу, але припускається тактичне різноманіття. Досліджуючи ставлення дитини на певну проблему, сили у вирішення її дитиною самостійно, труднощі, які виникають під час даної проблеми, умови, які можуть вплинути на бажання дошкільника діяти, вихователь проектує та реалізує педагогічну діяльність, обираючи тактики, необхідні у конкретній ситуації [3, с.66-67; 2, с.119]. Розглянемо детальніше прояви порушення адаптації дітей раннього віку до умов дошкільного навчального закладу та дії педагога направлени на полегшення процесу адаптації дітей.

Тактику захисту вихователь застосовує для дітей, які мають часті захворювання, порушення апетиту та сну. Основним завданням тактики захисту є захист, збереження та зміцнення здоров'я дитини. Саме тому педагогом використовує профілактичні та оздоровчі технології. Такими технологіями є фітотерапія, аромотерапія, вітамінотерапія, казкотерапії та музикотерапія. Тактику захисту вихователь обирає і тоді, коли у дитини присутні певні страхи по відвідуванню дитячого садка (залякування батьків дитячим садком або страх дитини бути покинутим там). За такої умови вихователеві необхідно захистити дитину від тих чи інших обставин, емоційно підтримати її, у будь-якій ситуації бути на стороні дитини, тим самим дати простір їй для самореалізації. Необхідним є, на нашу думку, проведення консультацій батьків про позитивне налаштування дитини до дитячого садка. Також створення батьками разом з дитиною книги про майбутнє відвідування дитиною дитячого садка, у якій буде фото майбутнього вихователя та дошкільного закладу, опис режимних моментів

та обов'язково зазначити, що в кінці робочого дня тато або мама забере її додому.

Тактику допомоги вихователь використовує для дітей, у яких спостерігається несвоєчасне задоволення їх природних та пізнавальних потреб, причиною яких є стрес дитини та її нервові збудження. Також реалізація тактики допомоги відбувається тоді, коли дитина не вірить у свої сили, не може справитися з поставленими завданнями, не активна, замкнута. Основною умовою впровадження тактики допомоги є створення емоційного комфорту, для того щоб дитина змогла сконцентрувати увагу на собі, а не на інших. Вихователю необхідно постійно спілкуватися з дитиною, слідкувати за її поведінкою, рухами, створити умови для пошуку тієї діяльності, яка буде цікава дитині та розблокує її активність, допоможе стати суб'єктом власної діяльності. Для реалізації цих завдань вихователь може використовувати різні сучасні технології: музикотерапію, арт-терапію, кольоротерапію театралізовану діяльність.

Тактику сприяння здійснюється вихователем у тому випадку, коли у дитини спостерігаються ряд порушень у комунікативній діяльності: відмова у спілкуванні з дорослими та однолітками, зміна мовлення дитини (використання спрощених слів); у пізнавальній діяльності відмічається відсутність інтересу до пізнання, бездіяльність. У такій ситуації вихователю необхідно створити ситуацію успіху, залучити дітей до музично-рухливих ігор та їх розучування, залучити дошкільників до театралізованої діяльності.

При порушеннях, які виникають в емоційному стані дитини (нервові збудження, плач) та у пізнавальній діяльності (ігри на самоті, незацікавленість навколишнім), вихователю необхідно застосовувати тактику взаємодії. Основною її умовою є залучення дитини до цікавих форм роботи. Такими формами може бути організація нескладних дослідів, використання ігротерапії, сміхотерапії та залучення дитини до спільних ігор. Слід зауважити, що ця тактика можлива лише за умови, якщо два суб'єкти діяльності бачать один в одному бажання у взаємодії.

Останнім етапом впровадження педагогічної підтримки є *аналітичний етап*. Він передбачає виявлення проблем, які відбулися у період подолання труднощів адаптаційного процесу; аналіз причин ефективності або неефективності проведеної роботи; визначення шляхів оптимізації системи педагогічної підтримки у період адаптації дітей до дошкільного навчального закладу. Під час цього етапу здійснюється порівняльний аналіз груп дітей за ступенями адаптації.

Діяльність педагога залежить від характеру проблеми дитини. Якщо можливостей педагога не достатньо для вирішення певної проблеми, тоді він може виступати як інформатор, координатор, посередник, допомагаючи дитині отримати підтримку там, де є можливості її надати. Але якщо погіршується навчально-виховний процес, дитина стає неактивною, ігнорує виховні заходи, тоді робота направлена на зміну факту, тобто ведеться робота з наслідками. Невдача у взаємодії педагога та дитини може бути викликана нерозумінням справжньої суті проблеми, тобто вона може бути не в педагогічній діяльності, а в особистісній сфері дитини (психологічна неготовність дитини до певних вимог навчально-виховного процесу, нерозвинена мотиваційна сфера, проблема у взаємовідносинах між однолітками тощо). Тоді потрібна підтримка в подоланні реальних потреб дитини. Актуальними стають суб'єкт-суб'єктні відношення між учасниками навчально-виховного процесу, що є основою гуманістичного виховання [3, с.61].

З 2010 року на базі дошкільних навчальних закладів міста Полтави проводиться експериментальне дослідження ефективності використання системи педагогічної підтримки дітей раннього віку у період адаптації їх до дошкільного навчального закладу. Одним з оптимальних шляхів подолання труднощів адаптації дітей раннього віку до дошкільного навчального закладу є впровадження тактик педагогічної підтримки у навчально-виховну роботу груп, що передбачають особистісно-орієнтоване виховання кожної дитини, залучення її до різних форм роботи, впровадження сучасних психолого-педагогічних

технологій подолання кризових емоційно-стресових станів дитини й надання їй можливості самовираження, творчого вияву тощо.

У результаті впровадження педагогічної підтримки у навчально-виховний процес груп дітей раннього віку було виявлено, що у дітей покращилися фізіологічні показники: нормалізувався загальний стан організму, сон та апетит; активізувалася пізнавальна діяльність: діти активно приймали участь у всіх режимних моментах, активно діяли під час занять, проявляли зацікавленість довколишнім; відбулися зміни в комунікативній діяльності дітей: діти стали активні у спілкуванні з однолітками та вихователем, сформувалися соціальні навички; нормалізувався емоційний стан дітей, який характеризувався спокоєм, врівноваженістю, контролем своїх емоцій та настрою, усмішкою та позитивно забарвленими реакціями.

З огляду на вищесказане, педагогічна підтримка дітей раннього віку постає як діяльність вихователя, спрямована на виявлення та подолання труднощів адаптаційного процесу, розвиток та формування їх особистості. Впровадження її у навчально-виховний процес не лише пришвидшить адаптацію дітей до ДНЗ, але й сприятиме збереженню та зміцненню фізичного, психічного, духовного та соціального здоров'я дітей, що є одним з основних завдань дошкільної освіти в Україні.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / [Богущ А. М., Беленька Г. В., Богиніч О. Л., Гавриш Н. В]. — К.: Видавництво, 2012. — 26 с.
2. Колосова Н.М. Сутність і зміст педагогічної підтримки дітей дошкільного віку / Н.М. Колосова // Збірник наукових праць. Частина 4. — Умань, 2010. — С.115-121.
3. Педагогическая поддержка ребенка в образовании: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / [Н.Н. Михайлова, С.М. Юсфин, Е.А. Александрова и др.]; под ред. В.А. Слостенина, И.А. Колесниковой; [науч. ред. Н.Б. Крылова]. — М.: Издательский центр «Академия», 2006. — 288с.
4. Програма розвитку та виховання дітей раннього віку «Зернятко» / За ред.. О.Л. Кононко. — К.: «Кобза», 2004. — 192с.